

N:o 11.

Af Herr A. Hedin: Om skrifvelse till Kongl. Maj:t angående olycksfalls- och alderdomsförsäkring för arbetare m. m., samt om anslag för utarbetande af förslag i dessa ämnen.

I många land hafva under de senare åren förslag om åtgärder till förbättrande af de vanligen så kallade »arbetande klassernas» ställning tagit representationernas och regeringarnas uppmärksamhet i anspråk och delvis blifvit satta i verket. Bland dessa åtgärder äro att räkna för de viktigaste dels de, som afse skadestånd, vare sig genom stats-försäkringsinrättningar eller genom arbetsgifvarnes lagstadgade ansvarsskyldighet, för olycksfall i yrkesarbetet, dels de som angå arbetares alderdomsförsäkring. Sammanhängande med den förra frågan äro lagstadganden om skyddsåtgärder mot arbetets faror för helsa, för lem-mar och lif; i samband med den senare bör ihågkommas den tyska rikslagen om sjukförsäkring (»Gesetz betreffend die Krankenversicherung der Arbeiter», gifven den 15 Juni 1883).

Denna rörelse har ej varit inskränkt till blott de stora industri-landen; äfven i våra små grannriken, Danmark och Finland, hafva såväl representationerna som regeringarna tagit del deri. Den har i sjelfva verket blifvit allmän-europeisk. Om de olägenheter, som utgöra dess anledningar, icke i vårt land företett så stora mått, som i industriens hufvudländer, så må här af ej dragas den slutsatsen, att de ej i nämn-värd grad finnas till hos oss, men väl den, att vi ännu hafva bättre tid att, med ledning af andra folks erfarenhet, söka afhjelpa dem. Möj-

ligen kan det antagas, att den ofantliga *utvandringen* från Sverige till en del tjenat till afledare för dessa olägenheter. Men ingen kan veta, huruvida denna utväg kommer att länge i samma mån stå till buds. Och hvem kan för öfrigt — döme man om utvandringen hur som helst — utan sorg tänka på den förlust, landet lidit, förlusten på armar, som skulle föra verktyg till landets fredliga förkofran och föra vapen till dess försvar? Enligt de svenska officiella uppgifterna hafva under de tretio åren 1851—80 emigrerat 289,616 personer; och att denna siffra understiger verkliga förhållandet, derom fins ej minsta tvifvel. Man trodde en gång, att utvandringssiffran för år 1869, som steg till 39,064 personer, skulle förblifva exceptionel, men år 1880 gick den upp till 42,109, hvilket belopp, relativt till folkmängden, är nära nog lika högt som talet för år 1869. Och år 1881 stegrades utvandringen, enligt svenska uppgifter, till 45,992 personer, den hittills både relativt (1,01 % af medelfolkmängden) och absolut högsta. Enligt officiella uppgifter från Nordamerika skulle år 1881 ensamt till detta land hafva ankommit några och femtio tusen svenskar. Säkerligen räknar man därför ej för högt, om man antager, att från och med år 1851 öfver 400,000 personer utvandrat från Sverige.

Jag går nu att meddela en öfversigt öfver de ofvan antydda förslagen och åtgärderna i åtskilliga främmande länder.

A. Offentlig olycksfallsförsäkring.

I. Frankrike.

Enligt lagen af 11 Juli 1868 inrättades en kassa för försäkringar mot olycksfall (*La Caisse des Assurances contre les accidents*), hvilken dels utbetalar lifräntor till försäkringstagare, som vid åkerbruks- eller industrielt arbete drabbats af skador, hvilka medföra *fortfarande* arbetsoförmåga, dels lemnar understöd åt enkor eller omyndiga barn efter försäkringstagare, som aflidit i följd af olycksfall under nämnda slags arbete. Försäkringen i denna kassa är kollektiv eller individuel: till det förra slaget höra de försäkringar, som offentliga myndigheter eller industriella inrättningar, eller städer för sin brandpersonal (*sapeurs-pom-*

piers), eller jernvägsbolag, eller understödsföreningar taga för sine arbetare eller ledamöter. Staten har lemnat inrättningen understöd till sammanlagdt belopp af 2,100,000 francs. »Olycksfallen» delas i två slag: de, som föranleda absolut arbetsoförmåga, och de, som medföra fortfarande oförmåga till arbete inom yrket. I senare fallet beräknas skadeståndet genom att med 320 multiplicera beloppet af den försäkrades insats (siffran föranledd deraf att, i medeltal, 1 grufarbetare på 320 årligen drabbas af olycksfall med åtföljande arbetsoförmåga); det sålunda beräknade skadeståndet förvandlas till en lifränta enligt tariffen för *la caisse des retraites pour la vieillesse*. I förra fallet anlitas statsbidraget för en summa, motsvarande hvad arbetaren i senare fallet har rätt till, så att hans skadestånd blir dubbelt för ett olycksfall i första klassen. Om olycksfallet medför arbetarens död, beviljas ett understöd åt hans enka eller, om han är ogift eller enkling utan barn, åt hans far eller mor, om de uppnått 60 års ålder. Detta understöd motsvarar två årsbelopp af den pension, hvartill arbetaren skulle egt rätt för olycksfall af första klassen: De omyndiga barnen få ett understöd motsvarande enkhjelpen.

Företaget har icke rönt påräknad framgång. En sakkunnig man, Ch. Dumaine, framhåller, att industricheferne, som äro de enskilda försäkringsbolagens bästa kunder, hafva giltiga skäl att vända sig till de senare. Dels bevilja dessa försäkring äfven mot *tillfällig* arbetsoförmåga, dels kunna de kollektiva försäkringar, som arbetsgifvarne ingå hos de enskilda bolagen, kombineras med en särskild personlig försäkring, som garanterar arbetsgifvaren mot hans ersättningsskyldighet enligt allmänna lagen. Denna skyldighet inskränkes nemligen ej derigenom, att arbetareförsäkring i statsförsäkringsanstalten egt rum, om än visserligen domstolarne ej lära underlåta att vid skadeståndets bestämmande taga hänsyn till, att en arbetsgifvare af egna medel till större eller mindre del bekostat arbetarnes insatser.

Det låter sig emellertid förväntas, att man i Frankrike ej skall stanna med detta första steg; åtminstone synas de senare årens förhandlingar i ämnet gifva grundad anledning till denna förmodan.

Arbetsgifvarens skadeståndsansvar enligt artiklarne 1382—1384 i franska civillagen inträder blott i det fall, att arbetaren (eller hans rättsinnehafvare) kan bevisa, att den förre, genom sin försumlighet eller okloket, är skuld till olyckan. Detta stadgande har funnits vara allt för ofördelaktigt för arbetaren. Med anledning af motioner, dels af Nadaud om en speciallag, enligt hvilken arbetsgifvarens skuld till olycksfallet borde uppställas såsom laglig presumtion, dels af Peulevey och

Félix Faure om inrättande af en försäkringskassa med statsbidrag och under statens garanti, har ett deputeradekammarans utskott i slutet af år 1882 föreslagit så väl en lag om arbetsgifvarens ansvarspligt som inrättandet af en kassa under statens garanti, der arbetsgifvarne skulle ega tillfälle att försäkra sig mot sina skadeståndsrisker; denna kassa skulle sammansmältas med den förut nämnda af år 1868.

För öfrigt må här nämnas, ehuru det ej särskildt angår frågan om olycksfallsförsäkring, att förslag varit å bane om försäkring af hvarje barn, som kommer till världen, om statsbidrag till understödsföreningarna, om ombildning af ålderdomsförsörjningskassan (hvarom här nedan), om åläggande för försäkringsgifvarne att i alla brandförsäkringar för industriella verk inrycka en bestämmelse, som, för fall af eldsvåda, garanterar betalning af arbetarnes och tjenstemännens aflöning, medan arbetet är afbrutet, dock högst för 30 dagar. Om den lifförsäkringskassa, som staten stiftat med särskild hänsyn till de arbetande klasserna, får jag nämna några ord längre fram.

II. Italien.

Från Italien har man en lag, men ännu ingen erfarenhet om lagens verkningar, att åberopa. Emellertid torde det ej sakna allt intresse att taga kännedom om innehållet af den italienska lag om olycksfallsförsäkring, hvilkens tillämpning nu som bäst förberedes. Denna lag — *Legge che fonda una cassa nazionale di assicurazione per gli infortuni degli operai sul lavoro* — är utfärdad den 8 Juli 1883. Genom lagens art. I godkännes den mellan ministern för åkerbruk, industri och handel och tio penninginrättningar slutna öfverenskommelse om grundläggandet af en olycksförsäkringskassa; — af dessa tio penninginrättningar bära sju namnet »sparkassa», de tre öfriga hafva bland annat till uppgift att förmedla jordbruksfastighets-krediten, hvilket äfven synes vara fallet med en och annan af sparkassorna. Art. II tillförsäkrar försäkringskassan såväl kostnadsfritt biträde af postsparkassorna för uppgörande af försäkringsaftal, uppbörd af premier m. m., som ock medverkan af municipalmyndigheterna. Art. III fritager, i vidsträckt måtto, försäkringskassan vidkommande handlingar och transaktioner från stämpel-, registrerings- med flere afgifter. Art. IV säger, att försäkringskassan ej är underkastad handelslagbokens bestämmelser angående bolag, samt att tariffer och alla förvaltningsstadganden, deribland de om administratorernes ansvarighet, skola fastställas medelst kungligt

dekret. Om försäkringskassans beskaffenhet upplyser närmare den lagen bifogade konventionen mellan vederbörande minister och de tio bankerna, hvaraf inhämtas:

att kassan skall förvaltas af sparkassans i Milano verkställande komité (art. I);

att de tio penninginrättningarna bidraga med vissa belopp, från 50,000 lire (sparkassan i Venezia) till 600,000 lire (den i Milano) till bildande af försäkringskassans garantifond, som bestämmes till 1,500,000 lire (art. III);

att dessa sparkassor och banker skola i förhållande till sina tillskott bära försäkringskassans alla förvaltningskostnader; att de vid utgången af andra femåret af försäkringskassans verksamhet ega att blifva befriade från sin förvaltningskostnads-qvot, om de antingen inbetala ett kapital, hvars afkastning, efter laglig räntefot, motsvarar denna qvots, med ledning af den normala förvaltningskostnaden beräknade, belopp, eller ock utfästa sig till en motsvarande annuitet (art. IV); att ett förvaltningsråd, bestående af den Milanesiska sparkassans verkställande komité samt en representant för hvar och en af de öfriga nio penninginrättningarna, har högsta ledningen af det hela (art. V);

att detta råd bestämmer de regler, enligt hvilka det anförtros åt de tio bidragande bankerna att konstatera olycksfall och utbetala skadeståndet (art. VI);

att försäkringskassans fond bildas af:

försäkringspremierna,

det i företaget nedlagda kapitalets afkastning,

testamenten, donationer och hvarje annan tillfällig inkomst, som vare sig anvisats till förmån för samtliga försäkrade eller fått någon särskild bestämmelse (art. VII);

att uti Italien bosatta personer, som uppnått 10 års ålder och egna sig åt kroppsarbete, kunna försäkras;

att försäkringen är antingen individuel eller kollektiv, hvilken senare kan ingås antingen af arbetsgifvare, eller af arbetsgifvare och arbetare, eller af arbetare förenade till ett konsortium (art. IX.);

att båda dessa slag af försäkring gälla för alla slags olycksfall, som medföra:

a) den försäkrades död,

b) fortvarande absolut oförmåga till arbete,

c) fortvarande partiel oförmåga till arbete,

d) tillfällig, en månad öfverskridande, oförmåga till arbete (art. X);

att Milano-sparkassans verkställande komité har att uppgöra förslag till premietariffer och skadeståndsbelopp, att underställas förvaltningsrådets och regeringens godkännande; att tarifferna och kvalificerandet af förutnämnda fall af arbetsoförmåga skola angifvas i bifogadt reglemente, som fastställes genom kungligt dekret, sedan statsrådets yttrande inhemtats; att tarifferna skola revideras hvar femte år (art. XI);

att vid bestämmandet af tarifferna och betalningen af premierna öfver det slags förvaltningskostnad får medräknas, utan denna skall drabba blott de grundläggande bankerna (art. XII);

att skadeståndssumman kan, på vederbörandes begäran, inbetalas till stats-pensionskassan, för att konverteras i en lifränta eller ränta på bestämd tid (art. XIII);

att vid årliga bokslutet nettobehållningen skall redovisas såsom särskild fond, hvilken hvar femte år skall till hälften användas till aflösning af garantifonden, till andra hälften anvisas pro rata åt de personer, till hvilka under femåret utbetalats skadestånd för ådragen fortfarande, absolut oförmåga till arbete; att sedan förstnämnda operation slutförts, förvaltningsrådet eger bestämma, om och i hvad mån afkastningen må användas till grundkapitalets ökande eller, helt eller delvis, till förmån för någon särskild kategori af försäkringstagare (art. XIV);

att försäkringskassans verksamhet skall börja senast inom ett år efter utfärdandet af ofvannämnda lag (art. XV).

III. Tyskland.

Olycksfalls-försäkringen är väl i Tyskland ännu ej af staten genomförd, men det synes gifvet, att frågan härom är en fråga, mindre om principen än om modaliteten, således hvad man kallar en tidsfråga. Förslaget till den i fjor antagna tyska lagen om arbetares sjukförsäkring stod i nära samband med ett lagförslag om olycksfallsförsäkring. Icke blott i den meningen, att de enligt rikskanslerens åsigt utgjorde ett så godt som oskiljaktigt helt, inom hvilket olycksfallsförsäkringen var vida betydelsefullare än sjukförsäkringen. Utan äfven så, att deras bestämmelser ingrepo i och fullständigade hvarandra: sålunda skulle skadestånd för olycksfall under de första 13 veckorna lemnas af sjukförsäkringsinrättningarna, men vid långvarigare arbetsoförmåga och i händelse af den skadades frånfälle af olycksfallsförsäkringsanstalten; hvarje mot olyckfall försäkrad skulle ock försäkras mot sjukdom, o. s. v.

Tyska riksdagen behandlade ock till en början båda lagförslagen samfaldt, men fann det sedermera omöjligt att i en session afgöra dem bägge. Ett nytt lagförslag om olycksfallsförsäkring, som i väsentliga hänseenden skiljer sig från det föregående, är utarbetadt att inom kort föreläggas Riksdagen.

B. Arbetsgifvarnes ersättningsansvar. — Skyddsåtgärder mot olycksfall.

Ehuru mer eller mindre utförliga bestämmelser om arbetsgifvares ansvar för olycksfall i arbetet flerstädes finnas, torde ingen lagstiftning i ämnet hafva ådragit sig så mycken uppmärksamhet, som den *tyska rikslagen* af 7 Juni 1871: »Gesetz betreffend die Verbindlichkeit zum Schadenersatz für die bei dem Betriebe von Eisenbahnen, Bergwerken, Fabriken etc. herbeigeführten Tödtungen und Körperverletzungen.» Af den kritik, som från skilda håll drabbat denna lag, synes mig framgå,

att det icke låter sig göra att på ett någorlunda tillfredsställande sätt uppdraga en gräns mellan farliga och ofarliga yrken;

att, när ersättningspligten skall bero af försummelser och brister i de tekniska anordningarna, den svårligen kan så bestämmas, att den ej föranleder ständiga processer, eller varder antingen obilligt tung för arbetsgifvaren eller af nära nog blott illusoriskt gagn för arbetaren;

att, om man helt och hållet undanskjuter den svåra frågan — som näppeligen kan undgå att i alldeles lika fall blifva af olika domstolar på olika sätt besvarad — hvems felet är, och om man under ersättningsansvaret indrager äfven sådana fall, der en *vis major* är skuld till olyckan, man så godt som drifves derhän, att skadeståndsansvaret ej kan läggas uteslutande på arbetsherren. Sålunda kommer man till tanken på en riks-försäkringsanstalt, der samhället i sin helhet tager sin andel af bördan jemte arbetsgifvaren. I den punkten möta Bismarck och Bebel hvarandra.

Att förutnämnda lag af 1871, den för korthetens skull vanligen så kallade »Haftpflichtgesetz», hur den än må utvidgas och i öfrigt förbättras, icke skall kunna uppfylla sitt ändamål, är en åsigt, som torde hafva blifvit allt allmännare i Tyskland och mer och mer banat väg för tanken på offentlig olycksfalls-försäkring.

Emellertid kan väl hvarken nekas, att denna lag betecknar ett framsteg, eller att föredömet från såväl Tyskland som de många andra länder, der lagstiftningen sysselsatt sig med denna angelägenhet, är tillräckligt talande för att böra förmå äfven den Svenska staten att ej längre helt och hållet undanskjuta den. I afseende å dessa andra länders lagstämmelser i ämnet hänvisar jag till: »Die Haftpflichtfrage. Gutachten und Berichte veröffentlicht vom Verein für Socialpolitik» (Leipzig, 1880), som redogör för den *österrikiska, engelska, belgiska, holländska, franska, schweiziska, nordamerikanska* lagstiftningen; särskildt påpekar jag den nyaste mig bekanta (engelska) lagen i detta ämne, *The Employers' Liability Act, 1880*. Hvad härom förhandlats i *Danmark*, dertill återkommer jag i ett annat sammanhang.

I *Finland* har frågan om arbetsgifvares ansvarspligt blifvit väckt genom senaste landtdags petition af 3 Juni 1882 till kejsaren-storfursten, att hans maj:t täcktes

»i sammanhang med förberedelserna för åstadkommande af den utredning och det lagförslag angående barns och unga personers användande i fabriker och verkstäder, som ständerne hoppas få emotse, åt sakkunnige personer öfververlemlna att taga under noggrann ompröfning, ej mindre de sanitära förhållandena vid fabriker och verkstäder, än *frågan om arbetsgifvares ansvarsskyldighet för skada till lif eller lem, som under arbetets utöfning drabbar arbetare utan hans eget förvällande*, samt i anledning deraf, om möjligt redan vid nästa landtdag,¹⁾ förelägga ständerna nådig proposition i ämnet.»

I motiveringen till denna petition yttras angående arbetsgifvares skadeståndsskyldighet:

»Vidkommande frågans senare del eller arbetsgifvares ansvarsskyldighet för skada till lif eller lem, som under arbete drabbar arbetare, stadgas uti § 42 af ofvan-åberopade förordning om näringarna²⁾ endast, att yrkesidkare är skyldig ersätta all genom hans förvällande åstadkommen skada och kostnad. Utom det, att stadgandet i denna punkt borde utsträckas *äfven till andre arbetsgifvare än yrkesidkare*,³⁾ torde äfven ansvarsskyldigheten böra utvidgas derhän, att arbetsgifvaren är ansvarig för alla olycksfall, som drabba en arbetare utan uppenbart förvällande å dennes sida. Vår tids utvecklade maskinindustri, jernvägar, större bygnadsföretag m. m. föra nemligen med sig mångahanda olycksfall af den art, att de icke kunna förutses eller med iakttagande af vanlig mensklig försigtighet undvikas. Vid sådant förhållande synes det billigt att arbetsgifvaren, som för öfrigt bär all risk och fördel af företaget, jemväl, såvidt det pekuniärt kan ske, delar den skada, som under

¹⁾ år 1885.

²⁾ af 31 Mars 1879.

³⁾ Dessa ord äro kursiverade af motionären.

arbetets utöfning tillskyndas arbetaren utan hans eget förvällande. Denna ansvarsskyldighet bör ej heller blifva för arbetsgifvaren tryckande eller hämmande inverka på industrien, sedan i utlandet, med anledning af förändrad lagstiftning i den riktning, här antydts, försäkringsbolag uppstått, som mot en ganska låg premie åtaga sig hela denna sak. För att ordna dessa förhållanden är dock från lagstiftningens sida ytterligare nödigt att fastställa de grunder, efter hvilka ersättning åt skadad arbetare eller afliden arbetares familj bör utgå, så att hvardera parten må veta sina rättigheter och skyldigheter, och förlikning i godo, utan rättegång, kunna åstadkommas.»

Med bifall till denna framställning har hans m:t kejsaren-storfursten bemyndigat finska senaten att förbereda förslag i ämnet att framläggas för nästa landtdag, och har finska senaten för några månader sedan till utarbetande af lagförslag i ämnet förordnat en komité, bestående af t. f. intendenten för bergsstyrelsen E. H. Furuhjelm (ordförande), medicinalrådet J. I. Björksten, politiborgmästaren i Åbo A. F. Juselius, folkskoleinspektorn i Helsingfors V. Öhberg samt förvaltaren å Tervakoski pappersbruk E. Humble.

Om den arbetare i ett helsofarligt eller vådligt yrke, som i följd af arbetets beskaffenhet helt eller delvis förlorar sin arbetsförmåga eller våldsamt omkommer eller småningom uppoffras åt en förtidig död, är förvissad om understöd för sig eller efterlevande, är detta visserligen godt och väl. Men dermed kan ej samhället anses hafva fullgjort sin pligt mot dem, som från kraftfulle arbetare så lätt förvandlas till arbetets invalider, om och så länge det ej gjort allt hvad göras kan, för att undanröjja eller inskränka de helsofarliga inflytelser eller de vådor för lemmar och lif, som arbetet i en mängd yrken, i större eller mindre grad, medför. I flere länders lagstiftning finner man föreskrifter i detta afseende, hvilka, om än sannolikt icke fria från brister, likväl äro prisdärda i jämförelse med våra lagars stumma likgiltighet. Jag hänvisar i främsta rummet till den engelska fabrikslagen af 1878, vidare till den schweiziska fabrikslagen af 1877 och en i halfkantonen Basel-Stadt utfärdad förordning af 1856 om tillsyn öfver transmissioner och maskiner, till den österrikiska »Gewerbeordnung» af 1859 — jag vet nemligen ej, om denna numera efterträds af en ny författning, hvar till förslag fans utarbetadt redan 1880 — till de belgiska förordningarna af 1849 och 1863, till tyska rikets allmänna »Gewerbeordnung» jemte flere special-författningar (hvarom närmare hos Paul Dehn: »Arbeiterschutzmassregeln gegen Unfall- und Krankheitsgefahren», Berlin 1882).

Så vidt jag kunnat finna, tiger den svenska lagstiftningen, åtminstone i det allra närmaste, rörande så väl arbetsgifvares ersättningsansvar som rörande skyddsåtgärder mot olycksfall i yrkesarbetet. I förra hänseendet vet jag ej annat att åberopa än de torftiga föreskrifterna i Sjölagens § 64; ty bestämmelsen i Legostadgans § 7 synes icke kunna hafva någon tillämpning annat än vid fall af ålderdomsbräcklighet. Hvad åter den senare frågan angår, så innehålla Byggnadsstadgan och Brandstadgan af 1874 ingenting; Helsovårdsstadgan af samma år (§§ 13,2; 16,4; 28) mycket svaga stadganden; och föreskrifterna i Förordningen den 18 November 1881 (§§ 5, 9 och 15) gälla blott minderårige som användas vid fabrik, handverk eller annan handtering. Förordningarna af 1869 om tillverkning af nitroglycerin och af 1875 angående eldfarliga oljor m. m. innehålla väl detaljerade stadganden om försigtighetsmått, men dessa åtminstone i alldeles öfvervägande grad föranledda af den synnerliga faran för de närboende. Återstår då blott att nämna Förordningen af 18 Februari 1870 angående hvad vid tillverkning af tändstickor eller andra tändmedel, för hvilkas beredning vanlig fosfor användes, skall iakttagas till förekommande af käckensbrand bland arbetarne.

Sakkunnige män hafva flere gånger påpekat bristerna och sättet att dem afhjelpa eller minska (jag hänvisar till Teknisk Tidskrift 1881, häft. 7—8, Ingeniörföreningens förhandlingar 1881, häft. 3—5, samt Meddelanden från Svenska slöjdföreningen, 10). Men att sådana påtryckningar ej utan lagstiftningens mellankomst skola leda till åsyftad verkan, torde få anses för gifvet. När man ser, att till och med ett arbete, som hålles för så farligt, att dess utöfvare vid försäkran mot olycksfall drabbas af 50 proc. högre premie (arbetare vid cirkelsåg), än de eljest högst taxerade, nemligen bromsare och eldare å jernväg samt eldare vid fast ångmaskin — se »Fylgias» tariff för arbetares olycksfallsförsäkring — bedrifves utan iakttagande af några skyddsåtgärder, kan man ej vänta hjälp annat än af en lag samt af inspektion öfver lagens efterlefnad. Ty hvarken de offentliga diskussionerna eller de upprörande fall, då man, såsom det heter i Ingeniörföreningens förhandlingar, sett »personer helt och hållet sönderdelade genom cirkelsågar, hvilket hade kunnat förekommas, om några åtgärder varit vidtagna vid uppsättningen och anordningen af sågarna» — hvarken det ena eller det andra lär hafva verkat tillräckligt.

C. Offentlig ålderdomsförsörjnings-försäkring.

I Frankrike grundlades genom lagen af den 18 Juni 1850 en *Caisse de retraites pour la vieillesse*, stående under statens garanti. Insatser kunna göras för hvarje person öfver tre års ålder. Kassan utbetalar från den tidpunkt efter fyllda 50 år, som försäkringstagaren sjelf bestämmer, en lifränta, hvars maximum är satt till 1,500 francs. Om lifräntor, som bildas genom donerade insatser, kan bestämmas att de till hela sitt belopp äro oafhändeliga och ej må utmätas; om de öfriga gäller detta intill ett belopp af 360 francs.

Med särskild hänsyn till de arbetande klasserna stiftades en lif-försäkringskassa genom lagen af 11 Juli 1868 (*Caisse des assurances en cas de décès*). Det högsta kapital, som vid försäkringstagarens fränfalle utbetalas till hans arvingar eller rättsinnehafvare, är 3,000 francs; om försäkringen tagits mindre än 2 år före dödsfallet, restitueras de skedda inbetalningarne jemte ränta efter 4 proc. Understödsföreningar (*Sociétés de secours mutuel*) ega att år för år ingå kollektiva försäkringar för alle sine medlemmar, och kunna de förenas med individuella försäkringar. Stämpelskattfrihet och flere dylika förmåner äro åt kassan förunnade. Hon har emellertid ej haft synnerlig framgång. Ch. Dumaine håller före att detta i väsentlig mån beror deraf, att kassans tillvaro är mycket litet känd bland allmänheten.

Mot den arbetarerörelse i Danmark, som 1871 tog sin början, anlidade väl den offentliga makten till en början arresteringar, tryckfrihetsåtal, förbud mot »socialdemokratiska» sammankomster och föreningar, högmålsprocesser och stränga strafflagsparagrafer. Men man har dock ej trott sig kunna genom dessa enkla medel upprycka roten till de sociala missförhållanden, som erbjuda en gynsam jordmån åt *Internationales* läror. Man har börjat att allvarligen eftersinna, om ej samhället är förpligtadt att söka förbättra de arbetande klassernas vilkor. Redan 1873 föreslogs i folketinget att en kommission, enligt grundlagens § 46, skulle tillsättas med uppdrag att undersöka, om och på hvad sätt »från statens sida kan göras något för att höja arbetarnes andliga och materiella lefnadsvilkor och särskildt för att trygga dem mot oförskylld nöd på ålderdomen». Frågan om åtgärder för ålderdomsförsörjning med

bistånd från statens sida har sedermera åtminstone tre gånger bragts å bane i folketinget, senast — tror jag — i riksdagssessionen 1881—1882. Vid sistnämnda tidpunkt intog regeringen ännu en föga vänlig hållning mot denna sak. Emellertid hade hon 1875 förordnat en komité för undersökning af arbetareförhållandena, hvilken 1878 afgaf sitt utlåtande: *Betænkning afgiven af den ifölge kgl. Resolution af 20:de September 1875 til Undersøgelse af Arbejderforholdene i Danmark nedsatte Kommission, Kjöbenhavn 1878.* Kommissionens medlemmar voro: overpræsident Rosenörn (ordförande), borgmester v. Jessen, baron Zytphen Adeler, stiftsphysicus F. Chr. Krebs, borgmester H. N. Hansen, redaktör C. V. Rimestad, fabrikant S. Fränkel, snedkermester A. Jensen, bankbogholder, redaktör af »Arbejderen» V. S. V. Faber, possementmagersvend, formand i »Possementmagernes Svendeforening», J. Chr. J. Andersen, bureauchef, V. A. Falbe-Hansen. Betänkandets innehåll är ganska mångsidigt. Till upplysning om, hvad kommissionen hänförde till frågan om »arbetareförhållandena», länder följande innehållsförteckning:

- I. Om Arbejdssystemerne (Produktionsforeninger, Andelssystem, Statshjælp).
- II. Om Kontraktforholdet mellem Arbejdsgiver og Arbejder; hvartil er fogadt Udkast til Lov om Indførelse af Arbejdskontraktbøger samt om Kontraktforholdet mellem Mestere og Svende og Fabrikanter og Fabrikarbejdere.
- III. Om Lærlingeforholdet jemte Udkast til Lov om Lærlingekontrakter.
- IV. Om Organisationen af Svende- og Mesterforeninger; samt Om voldgiftsmæssig Afgjørelse af Uoverensstemmelse mellem Arbejdsgivere og Arbejdere.
- V. Om Afgjørelse af Retsstridigheder mellem Arbejdsgivere og Arbejdere; med Udkast til Lov om Arbejdsretter.
- VI. Om Landarbejdernes Forhold:
  1. Om Midler til at ophjælpe Dyrkningen af Husmandsjorder.
  2. Om Indskrænkning af Brændevinsforbruget.
  3. Om Tilsyn med uægte Börns samt Plejebörns Opfostring.
  4. Om Tilsyn med Lejeboliger paa Landet.
  5. Om Antagelsen af faste Fattiglæger.
  6. Om Udvidelse af Landarbejdernes Arbejdsomraade (afser fiskerinæringens utveckling, de Jylländska hedarnes uppodling m. m.)
  7. Om Ydelse af Befordring i Sygdomstilfælde (afser läkareskjuts på kommunens bekostnad.)
- VII. Syge- og Begravelseskasser.
- VIII. Husholdningsforeninger.
- IX. Alderdomsforsörgelseskasser.
- X. Arbejdsherrernes Erstatningsforpligtelse.
- XI. Om Aktievæsenet i Forhold til de arbejdende Klasser, med en bilaga om Aktievæsenet og Arbejdsforholdene.
- XII. Om Tilvejebringelsen af Kraftmaskiner.

- XIII. Om Tilsyn med Lönnetmidler.
 XIV. Forskjellige Midler til at forbedre Arbejderens Vilkaar (Sparekasser, Arbejderboliger, Skoleundervisning, m. m.)
 XV. Om Söndagsarbejdets Afskaffelse.

Om komiténs mandat upplyser inrikesministerns föredrag inför h. m:t, hvilket meddelas i samband med den skrivelse från komiténs ordförande till inrikesministern, som inleder betänkandet.

Af komiténs framställningar vill jag särskildt påpeka två hufvudpunkter, nemligen dess förslag dels rörande »Arbejdsgiverens Erstatningsforpligtelse», dels om »Alderdomsforsörgelseskasser». I förra hänseendet föreslår komitén:

1.

Naar en Arbejder under Udförelsen af et ham paalagt Arbejde kommer til Skade eller dræbes, paahviler der Arbejdsherren Erstatningspligt for den derved forvoldte Skade, hvis Ulykken maa tilskrives Mangel paa *behörig Forsigtighed* fra Arbejdsgiverens eller hans Repräsentants Side, herunder ogsaa forstaaet Undladelse af i Bedriften at indføre alle saadanne Forsigtighedsregler, som efter Teknikens Standpunkt til enhver Tid og Sted maa ansees for passende.

2.

Erstatnings-Ansvaret i Tilfælde af saadan Beskadigelse omfatter saavel Helbredelses-Udgifter som Næringstab, hvorhos den Paagjældende vil kunne dömmes til at betale den Skadelidende en af Retten fastsat Godtgjörelse for de Lidelser, som ere ham paaførte, saavel som for den Ulompe, Lyde og Vansir, der maatte flyde af den ham tilföjede Skade.

3.

Indtræder Döden, kan den Erstatningspligtige tilpligtes paa derom sket Begjæring at give den Afdödes Ægtefælle eller Börn Erstatning for Tabet af deres Forsörger, fastsat enten til en bestemt Sum engang for Alle eller til fortlöbende Underholdnings-Bidrag for et vist Tidsrum.

4.

For saa vidt den, hvem Ulykkestilfældet rammer, er Medlem af en Sygekasse eller anden Forening, hvoraf Hjælp ydes ham paa Grund af den tilföjede Skade, og Arbejdsherren for sine Arbejdere har ydet Bidrag til denne, da bliver der at tage Hensyn hertil ved Fastsættelse af det Erstatnings-Belöb, som paalægges Arbejdsherren.

5.

Det Erstatnings-Belöb, som efter de foregaaende Poster tillægges nogen for den kommende Tid, skal, for saa vidt der dertil maatte findes Anledning, og en fast Begrænsning for det ikke strax kan Træffes, kunne fastsættes foreløbig for en vis Tid med den Virkning, at det efter denne Tids Forløb af Retten paany bliver at afgjøre, om Erstatningen fremdeles skal vedblive eller ej.

Ligeledes skal, selv om saadan Begrænsning ikke strax er fastsat, senere af den Erstatnings-Forpligtede Paastand kunne fremsættes for Retten om, at Forholdene nu have forandret sig saaledes, at Erstatningen bör bortfalde eller nedsættes.

6.

Erstatnings-Belöbet i samtlige fornævnte Tilfælde fastsættes af Retten enten umiddelbart eller ved uvillige Mænds Skjön.

7.

Fordring paa Erstatning bortfalder, naar den ikke er gjort til Gjenstand for Paatale senest inden 6 Maaneder efter at Ulykkestilfældet er indtraadt, med mindre det bevises, at den Paagjældende har været ude af Stand til att gjøre sit Krav gjældende.

Detta förslag har, så vidt jag kunnat utröna, ännu ej ledt till någon påföljd.

Komiténs förslag rörande ålderdomsförsörjningskassor var af följande innehåll:

»Der oprettes som Statsanstalt en Alderdomsforsørgelseskasse for Ubemidlede.

Medlem af denne kan Enhver her i Landet forsørgelsesberettiget Mand og Kvinde være, som har fyldt sit 15:de Aar, som ikke holder Tyende, eller benytter anden fast Medhjælp i sin Virksomhed. Dog kan Ingen være Medlem, der ejer eller bruger en Landejendom, hvis Tilliggende er større end $\frac{1}{4}$ Td. Hartkorn, eller hvis Bedrift er saa stor, at der til dens Udøvelse holdes Forspand.

Medlem af denne Kasse skal være enhver Mand og Kvinde i Alderen imellem det fyldte 15:de og 20:de Aar, der indtager en Stilling som Tyende, Haandværkslærling eller Fabrikarbejder. Vedkommende Husbond, Mester eller Fabriksejer skal for disse tvungne Medlemmer udrede et Indskud af minst 2 Öre daglig. Til de Belöb, som Medlemmerne i Aarets Löb indskyde i Kassen, tilskydes af Staten 75 pCt. og af den Kommune, i hvilken Vedkommende har fast Ophold, 25 pCt. af disses samlede Sum i Aarets Löb. Det højeste Belöb, for hvilket der kan gives Tilskud af det Offentlige til samme Person i eet Aar, er Kr. 20. Det Højeste, der af nogen kan inskydes i Kassen i eet Aar, er Kr. 50.

Hvis et Medlems Stilling, forinden han er 45 Aar, forandrer sig saaledes, att han ikke længere opfylder Betingelserne for Indtrædelse, kan han dog vedblive at være Medlem, men faar ikke Tilskud saalænge.

Ingen, som oppebærer Fattigunderstöttelse kan være Interessent i Forsörgelseskassen.

Af Indskudene gives 2 pCt Rente, af Tilskudene beregnes 2 ½ pCt Rente halv-aarlig.

Hvad der indskydes af gifte Folk, betragtes altid som indskudt med Halvdelen for hver af Ægtefællerne. Forøvrigt betragtes hver af dem som selvstændigt Medlem.

Ethvert Medlem faar en Forsörgelses-Bog, i hvilken Indskudene og de tilsvarende Tilskud indføres hver i sin Rubrik. Hvert Aar tilskrives Renten i Bogen særskilt for Indskudene og for det Offentliges Tilskud. Bogen indrettes saaledes, at man klart ser den samlede Sum, hvortil saavel Indskudene som Tilskudene med Rente ere løbne op, saavel hver for sig som begge i Forening.

I Alderen imellem det fyldte 25:de og det fyldte 50:de Aar kan ethvert Medlem med ½ Aars Opsigelse udtage den hele eller en Del af den paa Indskuds-Kontoen staaende Sum. De dertil svarende Tilskud falde da tilbage. Medlemmer under 25 og over 50 Aar kunne ikke faa deres Indskud tilbagebetalte.

Dersom de samlede Indskud i 3 paa hinanden følgende Aar ikke udgjøre 12 Kr., betragtes dette som en Opsigelse, saafremt de samlede Indskud ikke i alt udgjøre 100 Kr. Naar et af Kassens Medlemmer er 60 Aar, kjøbes der Medlemmet for den hele paa hans Konto indstaaende Sum en Livrente; det overlades til Medlemmet selv at bestemme, om Livrenten skal være stigende eller ens for alle Aarene.

Döer en Interessent forinden det 60:de Aar, tilfalder den paa Indskudskontoen staaende Sum hans Bo; döer han, efter at Livrenten er kjøbt, have Arvingerne Intet at fordre.

Forsörgelseskassens Centralbestyrelse ordnes paa lignende Maade som den nuværende kongelige Livrenteanstalts.

I enhver af Landets Kommuner skal mindst findes een Agent for Kassen. Agenten ansættes af den kommunale Bestyrelse, der er bemyndiget til at lønne ham, saa snart Medlemsantallet i den paagældende Kommune naaer 25, og som tillige skal være Garant for hans Oppebørsler. Agenten modtager Indskudene, indfører dem i Bögerne, samt tilfører Tilskudene, saavel Statens som Opholds-Kommunens. Een Gang hvert Aar indsendes samtlige Medlemsböger, samt Agentens Regnskaber m. m. til Kassen for at revideres og faa Renten tilført m. m. Tilbagebetaling af Indskudene samt Udbetalingen af Livrenterne skeer ligeledes igjennem Agenterne. Agenten skal modtage Indskud minst een Gang om Ugen.

Jag har förut nämnt, att ålderdomsförsörjnings-frågan flere gånger sysselsatt danska riksdagens folketing, äfvensom att danska regeringen tillförene visat ifrån sig detta spörsmål. Emellertid har hon för innevarande riksdag framlagt *Forslag til Lov om en Anstalt för billige Alderdomsförsörgelser*. Nu har det väl från ena hållet antydts, att regeringen med detta förslag blott afsett ett agitationsmedel för de nästkommande valen, och från den andra (t. ex. af h. exc. herr finansministern Estrup), att förslaget skulle vara på förhand dödsdömdt och blifva ett offer för den namnkunniga »Visnepolitiken». Hur härmed sig förhålla må, tillkommer ej mig att bedöma; må hända skall en hvar utanför stående, efter noggrant begrundande af folketingets debatt vid lagförslagens första

behandling, finna så det ena som det andra antagandet sakna stöd af de skäl, som för och mot anfördes. Vare dermed hur som helst, och må för närvarande utgången blifva hvad den blifva vill, är det dock ett faktum af stor betydelse, att regeringen i vårt grannland accepterat den förut af representationens ena kammare och af komitén för »arbetareförhållandena» främjade tanken på en med statsbidrag understödd ålderdomsförsäkring för arbetarne. Och vidare torde en jemförelse mellan nämnda komités förslag och regeringens proposition — hvilka, ehuru det förra ligger till grund för den senare, i flere väsentliga hänseenden skilja sig från hvarandra — lägga i dagen nära nog alla viktigare spörsmål, som äro förknippade med detta ämne. En sådan jemförelse bringar en att öfverväga t. ex. följande frågor:

Skall det stadgas, eller icke stadgas, någon från individens ekonomiska ställning härledd begränsning af rätten att inträda i den med statsmedel understödda ålderdomsförsörjningsanstalten? Skall den stå öppen för en och hvar inom de och de åldersgränserna, eller blott för personer tillhörande vissa yrkesklasser?

Skall inträdet vara helt och hållet frivilligt, eller — och i hvilken utsträckning — lagt vunget?

Skall kommunen, som med hänsyn till fattigvården utan tvifvel har sitt stora intresse af ett dylikt företags åvägbringande och framgång, åläggas att bidraga, att, i likhet med staten, lemna tillskott till försäkringstagarnes insatser? Eller, och under hvilka vilkor, må en sådan förpligtelse åläggas arbetsgifvaren, d. ä. den som förbrukar personers arbetskraft, hvilkas enda kapital är den efter naturens ordning aftagande arbetskraften?

Kan ålderdomsförsörjningskassan, utan att väsentligen förfela sitt egentliga ändamål, vara till den grad en vanlig sparkassa, att den liksom sparbankerna lemna en tämligen obegränsad rätt till uttag af de insatta medlen?

Om det är sjelfallet, att statens, att kommunens, att arbetsgifvarens tillskott måste begränsas till så och så många procent af ett visst maximum af försäkringstagares insatser, kan det ej medgifvas den senare att genom ökade insatser höja sin ålderdoms-lifränta?

Från hvilket åldersår bör ålderdomsförsäkringen inträda för personer af de arbetande klasserna?

Är det välbetänkt att insatser med ränta och ränta på ränta utbetalas till dens rättsinnehafvare, — t. ex. aflägsna släktingar — som dör innan lifränta för honom blifvit köpt, men att deremot, om försäkringstagaren

dör inom kort tid derefter, boet ingenting får, ehuru hans barn äro oförsörjda?

Sådana med flere andra frågor gifver en jemförelse mellan de båda förslagen anledning att öfverväga. Derför och då den kungl. propositionen till danska riksdagen, såsom redan anmärkts, måste anses för ett högeligen betydelsefullt faktum, anför jag här denna propositions ordalydelse.

§ 1.

Der oprettes under Statens Garanti en Anstalt for billige Alderdomsforsørgelser. Denne Anstalt, der henlægges under Bestyrelsen for Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalten af 1871, skal have sin egen Formue, der ikke maa sammenblandes med Statsformuen eller med den under Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalten af 1871 henhørende Formue.

§ 2.

Som Hjælpefond for Anstalten tilskyder Statskassen samtidig med Anstaltens Oprettelse et Beløb af 2 Millioner Kroner, der er bestemt til efter de nedenfor angivne Regler at ydes som Tilskud til det af Interessenterne Indskudte. Statskassen afholder derhos Udgifterne saavel ved Anstaltens første Indretning som ved Bestyrelsen af den; de i saa Henseende fornødne Beløb fastsættes ved de aarlige Finantslove.

§ 3.

Adgang til at indtræde som Interessent i Anstalten staaer aaben for Mænd og Kvinder imellem 18 og 45 Aars Alder, forsaavidt de ere forsørgelsesberettigede i Kongeriget og ikke oppebære Fattigunderstøttelse.

§ 4.

Interessenten skal ved sin Indtrædelse opgive a) i hvor lang Tid og til hvilke Terminer han vil gjøre Indskud, b) disses Størrelse, idet han dog ikke er forpligtet til at fastsætte dem til lige store Beløb. Interessenten har Ret til at forudbetale Indskud og til een Gang i Indskudstiden, dog inden 45 Aars Alderen, at forøge de stipulerede Indskud. De nærmere Regler angaaende Indbetalingsmaaden, der ikke maa udelukke ugentlige Indskud, fastsættes af Finantsministeren ved et Regulativ.

§ 5.

Indskuddene forrentes med 2 % halvaarlig og anvendes ordentligvis efter de neden angivne Regler til Kjøb af en Livrente. Forsaavidt dette ikke skeer, tilbagebetales Indskuddene med paaløben Rente og Rentesrente.

§ 6.

Aarsdagen efter förste Indskud, efterat Interessenten er fyldt 55 Aar, kjøbes for det opsamlede Beløb, föröget med et Tilskud fra Hjælpefonden, en Livrente for Interessenten selv eller, hvis Interessenten er gift Mand, og han forlanger det, en Livrente paa længst Liv for ham og Hustru. Tilskuddet bestemmes som et vist Antal Procent af det opsamlede Beløb og skal være 50 % heraf, forsaavidt alle Indskuddene ere betalte i rette Tid. Antallet af Procent bestemmes iøvrigt i Forhold til den Regelmæssighed, hvormed de bestemte Indskud ere betalte. De nærmere Bestemmelser herom fastsættes af Finantsministeren ved et Regulativ.

Ved Erhvervelsen af Livrenter i denne Anstalt blive Tarifferne for Livsforsikrings- og Forsørgelsesanstalten af 1871 — dog uden Driftstillæg — at lægge til Grund. Om Udbetalingsmaaden træffes Bestemmelse af Finantsministeren i Regulativet.

§ 7.

Indskuddene kunne icke være større, end at de med 50 % Tilskud efter Vedkommendes fyldte 55:de Aar ville udgjøre Prisen for en Livrente, der i Almindelighed ikke maa overstige 200 Kroner.

Yder Interessentens Opholds- eller Forsørgelseskommune Tilskud til Indskuddene, skal Anstalten kunne modtage saa store Indbetalinger, at derfor tillige med Tilskuddet fra Hjælpefonden kan kjøbes Interessenten en Livrente paa indtil 300 Kr., naar der af Arbejdsgiver eller Arbejderforening tilskydes minst $\frac{1}{4}$ af Interessentens eget Tilskud.

Kan der for det opsamlede Beløb og Tilskuddet ikke erhverves en Livrente paa minst 10 Kroner aarlig, udbetales det opsamlede Beløb og Tilskuddet paa det Tidspunkt, hvor Livrenten skulde blive virksom.

Bestyrelsen er bemyndiget til, naar Livrenten bliver virksom, at afrunde denne nedefter til hele Kroner, medens Værdien af det Overskydende udbetales i første Livrentetermin.

§ 8.

Døer Interessenten, før Livrenten er kjøbt, udbetales det indsatte Beløb med Rente og Rentesrente til Boet, forsaavidt Interessenten ikke ved Anmeldelse for Bestyrelsen maatte have taget Bestemmelse om, til hvem Beløbet vil være at udbetale. Dog skal, hvis den afdøde Interessent var indtraadt i Anstalten minst 1 Aar før sin Død og var gift Mand, og Giftermaalet er indgaaet idetmindste 1 Aar før Døden, af det opsamlede Beløb saameget benyttes til Kjøb af Livrente for Enken, at dette tilligemed det efter Regulativet fastsatte Tilskud vil forskaffe den Enke, der ingen Livrente har tegnet, en Alderdomsforsørgelse paa indtil 200 Kroner aarlig eller vil supplere Enkens egen Alderdomsforsørgelse til 200 Kroner aarlig. Naar alle forfaldne Indskud ere skete i rette Tid, skal Tilskuddet udgjøre 50 % af de Indskud, der benyttes til Kjøb af Livrente. Med det mulig overskydende Beløb, uden Tilskud, forholdes som i Begyndelsen af denne Paragraf fastsat.

§ 9.

Bestyrelsen kan tillade Interessenten, naar den erkjender, at dennes Erhvervsevne er væsentlig forringet eller ophørt, at ophøre med Indskud og strax at erholde en Liv-

rente för sig eller för sig og Hustru paa längst Liv för det til den Tid Opsamlede med et ved Regulativet fastsat Tilskud, der skal udgjøre 50 % af de forfaldne Indskud, naar disse ere indgaaede i rette Tid. En kvindelig Interessent er berettiget til, saasnart hun bliver Enke, at ophøre med Indskud og at erholde en Livrente för det til den Tid Opsamlede med et ved Regulativet fastsat Tilskud, der skal udgjøre 50 % af de forfaldne Indskud, naar disse ere indgaaede i rette Tid.

§ 10.

De i denne Anstalt tegnede Livrenter kunne ikke bortgives, sælges, pantsættes eller underkastes Arrest, Beslag eller Exekution af nogen Art. De ere derhos bestandig befrieede för alle ordentlige og overordentlige Skatter og Afgifter til Statskassen saavel i Freds- som i Krigstid.

§ 11.

Naar Tidspunktet för Erhvervelsen af en Livrente er kommet og Interessenten ikke kan findes, indkaldes han eller de mulig andre Berettigede för at gjøre deres Krav gjældende. Den Interessent, som i Löbet af 5 Aar ikke hæver sin Livrente, bliver ligeledes at indkalde. Indkaldelsen sker med 6 Maaneders Varsel ved en i Berlingske Tidende og Stiftsavisen för det Stift, i hvilket han senest ifölge de i Anstalten foreliggende Oplysninger havde Ophold, indfört Bekjendtgjörelse. Melder Ingen sig herefter, er Interessentens Tilgodehavende hjemfaldet til Anstalten og udslettes af Anstaltens Böger.

§ 12.

Hvert Aar udgiver Bestyrelsen en Beretning om Anstaltens Virksomhed og Midlernes Anbringelse i de forlöbne Aar.

Hvert 5te Aar, förste Gang efter Udlöbet af Aaret 1899, skal en fuldstændig Opgjörelse af Anstaltens Status og sandsynlige Ansvar finde Sted og offentliggjøres. Saasnart der er tilstrækkelige Erfaringer om Dödeligheden blandt Deltagerne i Anstalten, bruges disse ved Beregningen af Status.

Hjælpefondens Status, beregnet efter de til Indkjøb af Livrenter anvendte Tilskud samt Risikoen med Hensyn til fremtidige Tilskud til allerede tegnede opsatte Livrenter, opgjöres ved hvert Aars Udlöb.

Indtegning af nye Livrenter eller Forhöjelse af de alt tegnede (§ 4) ophörer, naar det viser sig, at Værdien af Interessenternes samtlige Indskud, för hvilke Livrente endnu ikke er erhvervet, naar op til et dobbelt saa stort Belöb som den beholdne Hjælpefond.

Saavel den aarlige Beretning som de ovennævnte Opgjörelser blive at offentliggjöre i Ministerialtidenden.

Den mest anmärkningsvärda skilnaden mellan denna proposition och komiténs förslag torde vara, att den förre lemnar tillträde till ålderdomsförsörjningskassan åt hvarje person inom vissa åldersgränser,

I den knapphändigade motivering, som åtföljer propositionen, heter det härom, att man visserligen särskildt tänkt på de personer, som tillhöra arbetareklassen, men likväl ansett omöjligt att uttryckligen till dem begränsa rätten att inträda i anstalten, emedan samfundets olika klasser så omärkligt gå öfver i hvarandra, att gränserna icke kunna uppdragas på sådant sätt, att ingen kvalificerad uteslutes och att blott kvalificerade få tillträde. Man har därför sökt nå målet på en annan väg, nämligen genom att begränsa det, som genom anstalten kan vinnas, på sådant sätt, att det i allmänhet kan förutsättas vara eftersträfvansvärdt blott för alldeles obemedlade personer.

Statsbidrag till ålderdomsförsörjning skulle således förunnas personer äfven i en god ekonomisk ställning. Att sådana skulle afhållas genom bestämmelsen om lifröntans maximum, torde vara mindre antagligt. Det har till och med framhållits, såsom sannolikt, att anstalten företrädesvis skulle komma medelklassen till godo, »dem» — yttrade en talare i folketinget — »som hafva något förut, antingen ett litet kapital eller en lifrönta, som de förskaffat sig i lifröntekassan eller i en ålderdomsförsörjningskassa. De skola tänka som så: det är dock rätt bra att få också dessa 200 kronor, att staten således kommer att gifva oss omkring 60 kr. af de 200». Visserligen har man sökt ådagalägga, att en begränsning till de minst bemedlade, till dem som man säger sig i främsta rummet hafva »tänkt på», skulle vara förbunden med de allra största svårigheter. Men såvida det förutsättes, att en dylik anstalt skulle komma att anlitas i en betydligare utsträckning och således någorlunda uppfylla sitt ändamål, lär det vara nödvändigt att söka en lämplig begränsning af de inträdesberättigades antal, såvida ej det erforderliga statsbidraget skall stiga till alldeles afskräckande summor.

Ett af de märkligaste förslag angående en statsinrättning för arbetares ålderdomsförsörjning, som under de senare åren sett dagen i *Tyskland*, innehåller visserligen att »hvarje tysk» skulle ega rätt att inträda i anstalten, dervid njutande den förmånen att hans bidrag skulle beräknas utan hänsyn till någon vinst för anstalten och endast med ett helt obetydligt tillskott till förvaltningskostnaden. Men statstillskottet förbehålles i detta förslag åt dem, hvilka ålderdomsförsäkring blefve genom lag påbjuden; förvaltningskostnaden skulle för desse försäkrings-tagare äfven bestridas af det offentliga. Förslaget (»Die Altersversorgung der Arbeiter in Deutschland», Berlin 1882, af preussiska regerings-

rådet Franz Kretschmann) upptager såsom »ofrivillige medlemmar» följande:

- a) das gewöhnliche Gesinde,
- b) die Tagelöhner und Lohnarbeiter,
- c) die Grundbesitzer und Pächter, sowie Gewerbtreibende, welche von dem Betrage ihres Besitzthums oder Gewerbes nicht leben können, sondern anderweiten Verdienst durch Tagelohn oder diesem ähnliche Lohnarbeit suchen müssen.
- d) die Handwerksgesellen.

Enligt Kretschmanns förslag skulle från fyllda 18 år till fyllda 55 år — då ålderdomsräntans utbetalning börjar — årligen erläggas af arbetaren 3 Mark och af arbetsgifvaren 3 Mark, hvartill komme ett årligt statsbidrag, som — högre för de qvinliga än för de manliga ledamöterna — i medeltal beräknas till 4 å 5 Mark. Slutresultatet af hans kalkyl varder, att med ett statsbidrag af omkring 25 millioner Mark, förvaltningskostnaden inräknad, 13 $\frac{1}{3}$ millioner arbetare och arbeterskor skulle från och med sitt 56:te åldersår varda förvissade om »nödtorftig» utkomst. Ålderdomsräntan är satt till 108, enkeräntan till 72 Mark, att månatligen utbetalas med respektive 9 och 6 Mark. Beloppen äro således ganska låga. Författaren yttrar emellertid härom bl. a. följande: Ett belopp af 9 Mark i månaden är högt nog för bestridande af de nödvändigaste lefnadsbehofven, ty det utgör tre gånger så mycket som det understöd hvilket för närvarande består de fattige i de flesta städer och byar inom Königsbergs Regierungsbezirk; det är nära lika med den sold, som förunnas soldaten, hvilkens tjänst är förbunden med betydlig ansträngning och kräfver kraftig föda (soldaten får, jemte solden, äfven bröd, kvarter, kläder); det är nära $\frac{3}{4}$ af den pension som, ännu för 10 år sedan, i Preussens östliga provinser bestods de till kommunens anseddaste medlemmar hörande byskolelärarne.

Författaren påpekar väl, att en mycket betydlig minskning i kostnaden skulle vinnas genom pensionsålderns framflyttning till 58:de eller 57:de åldersåret, men fasthåller att ej en senare tidpunkt än början af det 56:te kan bestämmas, om ålderdomsräntan skall tillfalla arbetarne från den tidpunkt, då arbetskraften börjar i betydligare mån aftaga, och om det öfvervägande antalet skall komma i åtnjutande af sin ränta och således få nytta af sina erlagda bidrag; endast i så fall skola de i ålderdomsförsörjningen se en, i deras intresse, af statsmaktens omvårdnad och deras medborgares människokärlek skapad och för dem högst värdefull inrättning, samt gerna erlagga sina bidrag.

Ytterligare må tilläggas, att enligt författarens förslag de »ofrivillige» försäkringstagarne skulle ega rätt att jemväl inträda såsom »frivillige» medlemmar i kassan, och sålunda förvärfva sig, utöfver den normala ålderdomsräntan, en half eller hel sådan eller flere hela, alt efter råd och lägenhet att betala de för frivillige medlemmar stadgade bidrag.

Slutligen må bifogas följande strödda uppgifter från *England* och *Spanien* samt *Ryssland*.

Ett år 1880 af lord Carnarvon framlagdt förslag rörande obligatorisk arbetareförsäkring under statens medverkan, afseende att åstadkomma ett veckounderstöd dels vid sjukdomsfall, dels permanent efter uppnådda 70 år, synes väl icke hafva ledt till något resultat ens i lordernes hus, men antecknas här såsom ett ytterligare vitnesbörd om opinionsarbetet i Manchester-teoriernas stamort.

För några månader sedan uppgafs att dåvarande spanska ministären var betänkt på arbetaredomstolar till slitande af tvister mellan arbetstagare och arbetsgifvare, inskränkning af arbetstimmarne, grundandet af arbetareassociationer och af arbetareassuranser mot olycksfall. Och helt nyligen meddelade den utländska pressen, att en kommission förordnats, under ordförandeskap af den bekante konservative politikern och historieskrifvaren Canovas del Castillo — numera åter konseljpresident — med uppdrag att undersöka alla de frågor som röra förbättrandet af de arbetande klassernas ställning och förhållandet mellan kapital och arbete.

I Ryssland har, enligt uppgift i finska tidningar, en kommission af ledamöter från inrikes-, finans- och kommunikationsministerierna samt andra afdelningen af kejsrerliga kansliet utarbetat ett förslag till lag angående industriella inrättningars och företags egares pligt till skadestånd för hvarje arbetare, som stympas eller dör, ifall skadan inträffat under arbetet och af någon bland vissa närmare angifna orsaker. I »helsofarliga» industrier skulle arbetsgifvaren vara ansvarig blott i det fall, att sjukdomens orsak kan bevisligen hänföras till försummande af de hygieniska fordringarna. Det ryska lagförslaget skulle således, märkligt nog, omfatta — för att begagna den tyska terminologien — såväl »sjukdomsfaror» som »olycksfallsfaror», om än visserligen båda slagen strängt åtskiljas. Lagförslaget uppställer regler för skadeståndets bestämmande o. s. v. Äfvenså lära föreskrifter hafva ifrågasatts om vissa säkerhetsåtgärder, såsom betäckning af farliga maskindelar och apparater m. m.

Jag har väl sålunda egt rätt, att nämna den nutidsrörelse, på hvilken jag härmed kastat en återblick, för »allmän-europeisk». De torde finnas, som tycka att denna benämning ej säger något mer, än att dårskapen tyvärr är universel, att sakens beskaffenhet deremot betecknas med det förskräckliga namnet »socialism», och att den dermed är dömd. Jag är af en annan tanke, och anhåller att få korteligen utveckla den.

Den äldre — abstrakta — nationalekonomien uppkom och utbildade sig under en tidrymd, då i snart sagdt alla riktningar ett statsförmyndarskap gjorde sig gällande, som blef mer och mer outhärdligt. Nedbrytandet af de skrankor, lagstiftningen uppställt, vardt därför hennes fältrop, och utan tvifvel motsvarade hon härutinnan ett verkligt, för handen varande behof. Denna riktning kunde sålunda ej utan skäl smycka sig med »frihetens» namn. Redan detta var en grund till hennes stigande popularitet. En annan orsak är att söka i den — om uttrycket tillåtes — dogmatiska tvärsäkerhet, hvarmed denna lära förkunnades, i den matematiska bestämdhet, till hvilken hon bragtes, i de af vidlyftigt faktiskt material obesvärade, i korta sentenser inklädda eller i slagord, som lätt fäste sig i minnet, uttryckbara satser, af hvilka hennes på ytan så glatta och afslipade, så skenbart fasta system bygdes upp. Denna nationalekonomiska riktning förtjenar framför allt därför att kallas abstrakt, emedan hon abstraherade från det verkliga lifvets, blott alltför ofta upproriska, fakta. Hennes anhängare hafva haft för sed att från hvarandra söndra samfundslifvets mångfaldigt i hvarandra ingripande förhållanden och behandla dem — behandla människorna, deras fördomar, deras lidelser, deras stridiga intressen — som räkneexempel på den svarta taflan, hvilkas resultat, om man blott räknar rätt, skola öfverensstämma med facitboken. Hvem har ej till leda hört hennes satser, t. ex. om »det fria aftalets» obegränsade rätt och om »tillgång och efterfrågan» såsom allena värdebestämmande element, förkunnas såsom orubbliga naturlagar.

I sin nitälskan mot statens ingripande i den ekonomiska samfundsorganisationen, utom för att undanrödja alla hinder mot de enskilda intressenas oinskränkta rörelsefrihet, kom hon till detta *laissez aller, laissez faire*, som på mer än en punkt stötte samman med moralens fordringar och ville tvinga dem att rygga. Man torde sålunda ej behöfva förneka denna riktnings förtjenster, fastän man tror sig befogad att påstå, att hennes målsmän ofta så försett sig på det *tillfälliga medlet*, att de glömt *det beständande målet* för samhällets verksamhet, eller förväxlat det förre med det senare. Tull-, närings-, bank-lagstift-

ning m. m. vitnar härom i vårt och i andra land, både genom görande och låtande.

Sedan den tid, då denna riktning i den politiska ekonomien florerade, lefver och regerar ordet »socialism» i mångas sinnen, omgifvet af räddhågans vördnad. Det är sant, att de som mest begagna det, vanligen minst äro i stånd att förklara, hvad de dermed förstå, men detta minskar begripligtvis ej dess magiska kraft. Definitionerna eller beskrifningarna på eller anklagelserna mot socialismen torde vara vid pass lika många, som antalet af dem, hvilka begagnat ordet i en, åtminstone i någon mån, preciserad mening. Man har äfven — och detta är icke ovanligt — anlitat det blott såsom beteckning för någonting obestämbart fasansfullt, ett politiskt spöke, eller man har dermed velat göra en person misstänkt eller en sak förhatlig.

Vårt samhälle är fullt af »socialism», har så varit och skall så förblifva — lyckligtvis, säger jag för min del, ty derförutan skulle det upplösas och gå under. Hvad är fattigvården, med dess till 8 millioner kronor uppgående kommunal-skattebörd, annat än socialism, och i det fallet en förkastlig socialism, när lagen ålägger kommunens alla skattepligtige medlemmar bidrag till försörjning af dem, hvilkas kapital — arbetskraften — i ens eller någres tjänst blifvit antingen långsamt förbrukadt eller genom ett olycksfall i en vådlig handtering med ens tillintetgjordt? Hvarför faller ej en sådan sak under den socialistiska benämningen och fördömsen? Helt enkelt därför, att den består af ålder, att man är van vid den och därför finner den rätt naturlig äfven i de delar, der den i sjelfva verket är så onaturlig — så orättvis — som möjligt. Och finnes här ej mycken socialism till förmån icke för de minst, utan för de mera bemedlade? Må man rådfråga t. ex. vår budgets sjetta hufvudtitel. Må man erinra sig statens grundfond för hypoteksbanken, dess garantifond för sågverksindustrien, må man ihågkomma den nyss beslutade odlingsfonden, för att blott taga några exempel i den stora högen. Men sådant märka vanligen ej maktens innehafvare — »de styrande klasserna», som fransmannen säger — så snart statens direkta finansiella bistånd gäller och beslutes till förmån för dem sjelfva.

Emellertid, den skrämmande kraft och verkan, som öfvats med termen »socialism», använd som namn på en hemsk villolära eller såsom personligt oqvädinsord, synes dess bättre med hvarje dag blifva allt mindre och mindre.

»Nennen Sie das Socialismus oder nicht, es ist mir das ziemlich gleichgültig», yttrade i tyska riksdagens möte den 2 April 1881 den

vidtberömde rikskansleren. Visserligen är allt, hvad han företager, till den grad bestämdt af den »högre politikens» fordringar för stunden, visserligen kan man med ohjelpig motsägelse beslå den, som ena dagen förordar en storartad skatteomflyttning, den der skulle betydligt lätta de mest, och betydligt öka de mindre och de minst bemedlades skattebörd, men den andra dagen, af intresse för arbetarnes väl och ledd af »kristliga» ingifvelser, föreslår en olycksfallsförsäkringsanstalt, der för hvarje medlem, hvilkens årsförtjenst uppginge till högst 750 Mark, premien skulle till $\frac{2}{3}$ erläggas af arbetsgifvaren och till $\frac{1}{3}$ af statskassan. Men i hufvudsak står på hans sida och stod der, redan innan han blef deras bundsförvandt, en stor skara ej blott af tyska professorer och privatdocenter m. fl. dylika, utan ock af praktiske män, som af egen erfarenhet veta, hvad det vill säga att vara arbetsgifvare. Äfven de kunna förklara, och det betyder något, att det är dem temligen likgiltigt, om man kallar dem för socialister.

I hög grad lärorika äro i detta afseende flere yttranden, som föllo i det danska Folketinget vid första behandlingen af regeringens förslag till lag om en »Anstalt för billige Alderdomsförsörgelser.» För denna anstalt skulle genast anvisas en »hjelpfond» å 2 millioner kronor, förutom att statskassan skulle bestrida utgifterna för anstaltens inrättande och framtida förvaltning; man tyckes för öfrigt ej på något håll betvifla, att detta vore blott en begynnelse, och att vid tillämpning af § 12, den s. k. »revisionsparagrafen», statstillskottet skulle komma att multipliceras med en ej obetydlig siffra. Mot sjelfva hufvudsyftet har, så vidt jag rätt uppfattat diskussionen, knappt mer än *en* talare yttrat sig, ledamoten för Fredriksborg amts andra valkrets, godsegaren J. Hage. Förslaget blef väl äfven eljest föremål för skarp kritik, och det säges vara dömdt till döden; men i domens motiv, om den kommer att utfalla så, får uppenbarligen icke företagets »socialistiska» karakter något rum. Jag skall anföra hvad om den sidan af saken yttrades af tre, genom sitt författareskap äfven hos oss välbekante och högt ansedda universitetslärare: professorn i nationalekonomi, f. d. chefen för statistiska byrån, Falbe-Hansen, representant för Odense amts 1:sta valkrets (medlem af den förut omtalade kommissionen för arbetarefrågan), juris professorn, e. o. höjesterets-assessorn Goos, representant för Kjöbenhavns 5:te valkrets, samt professorn i statsekonomi och statistik W. Scharling, representant för hufvudstadens 4:de valkrets.

Den förstnämnde yttrade, att saken var särdeles viktig bland annat af det skäl, att förslaget innehölle en helt ny princip för lagstiftningen. »Det er nemlig», fortsatte han, »i Virkeligheden — for at

sige det rent ud — Statssocialisme, Tvangsfordeling, hvor man indkræver Indtægter gjennem Skatter, og fordeler dem til Privates Understøttelse paa den Maade, man anser for rigtig. Det er det første Skridt paa et Skraaplan, hvis nederste Ende er Kommunismen. Det er en Sag, som man ikke kan indlade sig paa uden store Betæneligheder. Jeg vil nu sige, at jeg for mit Vedkommende ogsaa har næret store Betæneligheder ved dette, men jeg er dog — og jeg kan sige: forlængst — kommen till det Resultat, at et saadant Skridt er rigtigt og nødvendigt, og hvor store Betæneligheder det end maa føre med sig, ere Forholdene dog saaledes, at det er berettiget og ønskeligt at foretage det. Jeg tror, at den Fare, som ellers vilde være forbunden med at indlade sig paa denne Sag, i vort Samfund er forholdsvis mindre, særlig paa Grund af den Samfundsinddeling, her er tillstede paa Grund af det store Antal, som de besiddende Klasser udgjør, ved Siden af den Maade, hvorpaa den politiske Magt er baseret, særlig Valget til dette Thing, idet den brede Basis, her er given i Valgretten, giver en saadan Fæsthed, en saadan Modstandskraft, at den yder en betydelig Garanti mod at gaa saa vidt, at Samfundets væsentlige Grundpiller derved rokkes. Dertil kommer, at Forholdene her i Landet ere saaledes, at man vistnok maa sige, at det er i høj Grad ønskeligt at foretage noget Extraordinært, idet jo Forholdene i Arbejdsklassen, og særlig Arbejdsklassen paa Landet, ere saadane, at den simple Arbejder, der ikke har nogen Formue, som f. Ex. ikke er Ejer eller Fæster af et Hus og som er uden særlig Arbejdsdygtighed, og som har Familie af almindelig Størrelse at sørge for, let vil blive henvist til som noget Ordinært, noget Normalt at søge sin Alderdomsforsørgelse hos Fattigvæsenet.»

Professor Goos frågade, om det är en försvarlig, naturlig och med hela samfundsordningen öfverensstämmande princip, att staten lemna materielt understöd till ålderdomsförsörjning för obemedlade, och han besvarade sjelf denna fråga sålunda:

»For mit Vedkommende er det en gammel Overbevisning, at Principet er berettiget, og jeg lader mig end ikke i den Henseende skræmme af ett Ord, som det ærede Medlem fra Odense udtalte, skjönt han ikke hyldede det eller mente, at det virkelig kunde være en Grund til principiel Indvending, den nemlig at det var socialistisk. Jeg erkjender naturligvis fuldstændig, at der er en Socialisme, der er forkastelig i sine Maal och i sine Midler, at den er skadelig indad som udad og ødelæggende, i Virkeligheden en Fjende af sandt Fremskridt. Det er den Socialisme, der stiller sig i direkte Modstrid med Grundlovens Ordning, som er Alles fri Adgang til Erhverv, ved at indføre en

Tvangsordning; men jeg paastaar paa den anden Side, at der ogsaa er en modstaaende Opfattelse, som er ligesaa yderlig gaaende, nemlig den, der mener, at der fra det Offentliges Side, fra Statens Side med Hensyn til det, hvormed der nærmest her er Spørgsmaal, ingen Foranstaltning kan træffes, men at Alt maa overlades til Individet selv. Begge Dele ere Yderligheder, som ikke have Rod i de virkelige Lovgivninger, og jeg for mit Vedkommende kan vel i dette Lovforslag og dette Princip, som her er nedlagt, se en ny Anvendelse, men ikke noget egentligt nyt Princip».

Professor Scharling anmærkte, att nationalekonomi är *ett*, och samfundspolitik *ett annat*. Visserligen skulle nog det, som bestämdt strider mot sunda nationalekonomiska grundsatser, också på längd visa sig vara mindre lyckligt i samfundspolitiskt hänseende. Men å andra sidan borde märkas, att nationalekonomiska betraktelser endast äro *ett moment* i de mångsidiga betraktelser, som måste göras gällande i samfundspolitiken och dess resultat; vissa företag kunna mycket väl vara af den art, att de icke hafva stöd i nationalekonomiska grunder, under det att andra grunder tala därför, så att det likväl måste sägas vara fullkomligt god och riktig samfundspolitik att främja företaget. Hvad nu nationalekonomien skulle invända mot det föreliggande förslaget, det vore väl den vanliga anmärkningen, att en lifränta till sin natur är en kapitalförbrukning. Men dervid borde såsom en väsentlig omständighet ihågkommas, att det ifrågavarande kapitalet näppeligen skulle komma till stånd, om ej just under den förutsättningen, att det skulle förbrukas som lifränta, att med andra ord just utsigten till lifränta föranleder den besparing, som bildar kapitalet. — Innebure, vidare, förslaget någon statssocialism? Talaren svarade:

»Jeg vil nu dertil sige, at dette Ord Socialisme ikke for mig indeholder noget Afgjørende eller Afskrækkende, thi Socialisme og Socialisme ere saa forskjellige Ting, bruges til at betegne saa forskjellige Principer, at en Sag virkelig ikke er dømt derved, at man har betegnet den som Socialisme, men det kommer an paa, hvad for en Slags Socialisme, der er Tale om. Naar man derfor siger om denne Sag, at det er Statssocialisme, saa siger jeg rent ud: Ja, vel det er Statssocialisme, men hvad er den nuværende Fattigforsørgelse, er det ikke ogsaa Statssocialisme, men Statsocialisme i dens sletteste Form og er ikke det, der her er Tale om, at sætte en bedre Art af Statssocialisme i stedet for en slettere Art af Statsocialisme».

De ärade män, hvilkas ord jag åberopat, äro ej »katedersocialister» i den tyska eller italienska skepnaden. Man skall ej säga, att de afsvurit den gamla, för att antaga en ny statsekonomisk dogmatik. Men de

följa och främja sin praktiska vetenskaps utveckling. Sådana röster från ett grannland, i så många hänseenden med oss befryndadt, böra ej hos oss förklinga ohörda.

Det kunde väl ock visas, att de förslag rörande de arbetande klassernas bästa, som nu så allmänt taga statsmännens uppmärksamhet i anspråk, icke äro så nya, att de endast därför kunna afvisas såsom nödvändigtvis omogna. Utan att gå tillbaka till sådana äldre förslag — ty mer vardt det ej — som franska nationalkonventets beslut genom lagen af 19 Mars 1793 om upprättande af en offentlig *Caisse de prévoyance*, skall jag korteligen erinra om den verksamhet, som i sin tid bedrefs af den år 1844 grundade »Centralverein für das Wohl der arbeitenden Classen». På föranledande af preussiska ministeriet för »Handel, Gewerbe und öffentliche Arbeiten» rådslög denna förening år 1848 om fabriksägaren Adolph Pflugs memorandum angående en ålderdomsförsörjningsanstalt för »invaliderne inom samtliga mekaniska yrken i Berlin». Samtidigt behandlades flere dylika förslag, såsom om upprättande af en ålderdoms- och invalidkassa för arbetare i Berlin, d. v. s. för de till ett antal af 200,000 beräknade personer, som genom dag-, styck-, eller veckolön voro anvisade på osäker förtjenst. Medlen skulle åvägbringas af arbetarne, af arbetsgifvarne, af kommunen, som derigenom sluppe ifrån omsorgen om de arbetsoduglige, samt af de välgörenhetsanstalter, hvilkas utgifter, tack vare den nya anstalten, skulle minskas.

Det är icke katedersocialisterna, som uppfunnit dessa idéer, icke ens »framstegspartiet», ännu mindre den tyske rikskansleren, hvilken snarare lånat dem från de förre och sedermera dels användt dem såsom fäktarefinter mot vissa politiska motståndare, dels ock omfattat dem på allvar, emedan han trots det vapenförråd, socialistlagen satt i hans händer, hyser en allvarsam fruktan för det tyska rikets »oräknade hungerbataljoner». Men om, under sådana förhållanden, rörelsens *politiska* karakter ofta varit mindre tilltalande, så har frågans politiska sida af andra framhållits i de ädlaste syftens tjenst. Quentin, regeringsråd i Düsseldorf och ordförande i en dervarande förening »till främjande af arbetsamhet, sparsamhet, välstånd och sedlighet», utlät sig 1849, att den säkraste garanti för ett reformatoriskt, icke revolutionärt framåtskridande skulle vinnas, derest man kunde göra det stora flertalet af arbetarebefolkningen solidariskt i upprätthållandet af den bestående statsorganismen, genom att åt detta flertal bereda tryggade anspråk på en ålderdoms-statspension. Derför hade han alltid uttalat sig för, att staten skulle öfvertaga sparkassorna, och derför önskade han att staten

skulle åtaga sig »generalförvaltningen» eller åtminstone öfverledningen af och garantien för en arbetarepensionskassa. Uppoffringar finge staten ej sky, när det gälde dess tillvaro; och att derom vore fråga, det måste man ju erkänna, om man icke inskränkte sin blick till »lugnet och den s. k. ordningen för nästa stund».

Häri finnes väl något, som kan sägas vara taladt för alla land och alla tider.

Den nu varande tidpunkten synes mig tjenlig för handläggning af det ärende, mitt förslag afser, emedan Riksdagen och Kungl. Maj:t ej under den närmaste framtiden synas komma att varda oroade af andra, mera betydande reformarbeten. Och att frågan ej är för tidigt väckt, det torde omständigheterna i vårt eget och föredömet från andra land ådagalägga.

Jag antager, att erfarenheten från främmande land kan i hufvudsak tjena till vägledning för svensk lagstiftning om ofvan berörda ämnen. Dermed nekas dock icke, vare sig att förberedande undersökningar af vissa hithörande förhållanden hos oss skola finnas vara af behovet påkallade redan vid första stegen till dessa frågors bearbetning, eller att sådana åtgärder i afseende på vår officiella statistik böra vidtagas, hvarigenom oafbrutet *fortgående*, och derigenom mer och mer tillförlitlig, upplysning om dessa förhållanden och deras vexling kan vinnas till ledning för framtida förbättrande af de lagstiftningsåtgärder, som till en början mera torde få karakteren af ett försök. Hit hänför jag bland annat utveckling af vår yrkesstatistik, skapandet af en olycksfallsstatistik, samt förbättring af dödsorsaksstatistiken. Hvad den förstnämnda vidkommer, tror jag väl att ur det hos Statistiska centralbyrån samlade materialet något så när tillfredsställande underrättelser kunna hemtas. Beträffande åter olycksfallen i arbete lemnas väl om dem, som få *dödlig* utgång, upplysning — dock ej för ändamålet tillräcklig — i statistiken öfver »våldsamma dödsorsaker»; men om de öfriga finnas näppeligen andra uppgifter, än de i årsberättelsen om bergshandteringen meddelade angående olycksfall bland arbetare vid bergverks- och bruksdriften. Och hvad slutligen angår dödsorsakerna i allmänhet, lära de väl med förhandenvarande material endast till en viss grad kunna specificeras å yrkesklasser, i ty att materialet sviker den spörjande, när der blott begagnas termerna »arbetare» eller »fabriksarbetare», utan vidare upplysning om arbetets, om fabriken art och beskaffenhet. Här-förutom möter man den viktiga frågan om dödlighetsprocenten och döds-åldern i olika slag af lefnadsställning och verksamhet.

Emellertid bör anmärkas, att en nydaning af vissa delar af den

officiella statistiken och deras under årtal fortsatta bearbetning från nya synpunkter icke må anses för ett oundgängligt första steg före hvarje försök till lagstiftning. För olycksförsäkringslagen anlätade man i Tyskland en särskild enquête, anordnad af das Reichsamt des Inneren under månaderna Augusti—November 1881. Denna undersökning sträckte sig till 94,554 yrkesutöfningar (»Betriebe») med 1,615,253 manliga och 342,295 qvinliga, tillsammans 1,957,548 arbetare. Af dessa dogo, under nämnda tid, i följd af olycksfall 662, blefvo fortfarande (»dauernd») arbetsodugliga 560, och öfvergående arbetsodugliga 28,352, summa 29,574 på 4 månader. För år (multipliceradt med 3) skulle det göra 88,722 olycksfall, hvaraf 1,986 med dödlig utgång, 1,680 med varaktig och 85,056 med öfvergående arbetsoförmåga. De för helt år beräknade 85,056 olycksfall med följande tillfällig arbetsoduglighet representera 1,649,577 sjukdagar.

Äfven om, utan särskildt anordnade primärundersökningar, de allra nödigaste grundläggande uppgifterna skulle kunna åvägbringas af statistiska byrån, antager jag för alldeles visst, att arbetet med dem omöjligen kan utan särskild kostnad utföras. Jag förmodar därför, att, om Riksdagen täckes bifalla mitt förslag om en skrifvelse till Kungl. Maj:t, medel på samma gång böra ställas till Kungl. Maj:ts förfogande till bekostande af dessa och kanske andra förarbeten, som till äfven tyrs ej kunna af vederbörande departement och embetsverk utföras utan tillfälligt arbetsbiträde.

Jag har den äran att föreslå, att Riksdagen behagade

dels i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:ts täcktes såväl låta utarbete och i de delar, der sådant finnes nödigt eller lämpligt, underställa Riksdagen lagförslag angående säkerhetsåtgärder mot olycksfall i yrkesarbetet, angående arbetsgifvares ansvar för sådana olycksfall, angående arbetares olycksfallsförsäkring, samt angående arbetares ålderdomsförsäkring, som ock meddela föreskrifter om vissa, för denna lagstiftning erforderliga, vare sig tillfälliga eller fortgående statistiska undersökningar,

dels äfven för detta ändamål ställa till Kungl. Maj:ts förfogande ett förslagsanslag å 25,000 kronor.

Stockholm den 24 Januari 1884.

Adolf Hedin.